

УДК 378.04:796.071.4]:159.944.4

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2026.19.363598>

ORCID <https://orcid.org/0009-0003-6881-1504>

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СТРЕС-ФАКТОРІВ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Валерій Маник,

аспірант кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті розглянуто проблему неперервного формування професійної готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів у системі фахової передвищої та вищої освіти. Підкреслено, що сучасна тренерська діяльність пов'язана з високим рівнем відповідальності за результати спортивної підготовки, необхідністю прийняття оперативних рішень у змагальних ситуаціях, а також потребою ефективного управління психоемоційними станами спортсменів і власними психологічними ресурсами.

У процесі дослідження виокремлено наукові підходи до трактування поняття «професійна готовність тренера», розкрито психологічні та педагогічні аспекти впливу стрес-факторів на професійну діяльність фахівців у сфері фізичної культури і спорту. Визначено структурні компоненти готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах психоемоційного напруження.

Проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх тренерів у системі «фахова передвища освіта – заклад вищої освіти». Наголошено на важливій ролі закладів фахової передвищої освіти як першого етапу професійного становлення майбутніх тренерів, на якому формуються базові професійні компетентності, первинні практичні навички організації тренувального процесу та здійснюється ознайомлення здобувачів освіти з психологічними особливостями спортивної діяльності. Обґрунтовано основні напрями взаємодії у системі «фаховий коледж – заклад вищої освіти», які забезпечують неперервність формування готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів. До таких напрямів віднесено узгодження змісту освітніх програм, методичну співпрацю педагогічних колективів, організацію спільної практичної підготовки здобувачів освіти, розвиток науково-дослідної діяльності та формування системи психолого-педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх фахівців. Розроблено методичні рекомендації щодо вдосконалення підготовки майбутніх тренерів у закладах фахової передвищої освіти, що передбачають інтеграцію психологічної підготовки у зміст професійно орієнтованих дисциплін, використання методів моделювання професійних ситуацій, розвиток навичок психічної саморегуляції та розширення практичної складової підготовки здобувачів освіти.

Ключові слова: професійна підготовка тренерів, майбутні тренери, неперервна професійна освіта, фахова передвища освіта, заклади вищої освіти, професійна готовність, стрес-фактори у спортивній діяльності, психологічна стійкість, система «фаховий коледж – ЗВО».

Постановка проблеми. Сучасний розвиток спорту, зростання рівня конкуренції у змагальній діяльності та посилення психоемоційних навантажень у професійному середовищі зумовлюють необхідність підготовки тренерських кадрів, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність в умовах дії стрес-факторів. Професійна діяльність

тренера пов'язана з високим рівнем відповідальності за результати підготовки спортсменів, необхідністю прийняття оперативних рішень у складних ситуаціях, постійною взаємодією зі спортсменами, батьками та адміністрацією спортивних організацій – усе це зумовлює значне психоемоційне навантаження та потребує сформованості психологічної стійкості, навичок саморегуляції та готовності до подолання професійних труднощів (Бахмат, & Романяк, 2024; Буренко, 2012).

Водночас формування такої готовності має здійснюватися у межах неперервної системи професійної підготовки, що охоплює як фахову передвищу, так і вищу освіту, проте аналіз практики професійної підготовки свідчить про недостатню узгодженість змісту та методів підготовки у системі «фахова передвища освіта – заклад вищої освіти», що ускладнює забезпечення наступності у формуванні професійних компетентностей майбутніх тренерів, зокрема готовності до діяльності в умовах професійного стресу (Бахмат, & Романяк, 2024; Волянчук, 2004). У зв'язку з цим актуалізується потреба у науковому обґрунтуванні підходів до забезпечення неперервності формування професійної готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика підготовки майбутніх тренерів до професійної діяльності, а також забезпечення неперервності професійної освіти фахівців фізичної культури і спорту є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Аналіз наукових праць дозволяє виділити кілька основних напрямів дослідження цієї проблематики.

Першу групу становлять дослідження, присвячені теоретико-методологічним засадам неперервної професійної освіти: Н. Ничкало обґрунтовує неперервну професійну освіту як важливу світову тенденцію розвитку освітніх систем та підкреслює її значення для професійного становлення фахівців упродовж життя (Ничкало, 2002); І. Зязюн розглядає проблему неперервної освіти крізь призму філософії педагогічної якості та підкреслює необхідність забезпечення цілісності та послідовності професійної підготовки фахівців (Зязюн, 2005); у дослідженнях С. Сисоєвої висвітлено технологічні та інформаційні аспекти розвитку системи неперервної професійної освіти, а також її значення для модернізації сучасної освітньої системи (Сисоєва, 2008а; Сисоєва (Ред.), 2008); важливі теоретичні положення щодо розвитку неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання представлено у праці Т. Дерези, де обґрунтовано акмеологічні засади професійного становлення фахівців у системі неперервної освіти (Дерека, 2016); питання ролі неперервної освіти у підвищенні конкурентоспроможності сучасного суспільства розглядає М. Бабич (Бабич, 2015).

Другу групу становлять дослідження, присвячені професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту та тренерських кадрів: Н. Волянчук розглядає готовність до професійно-педагогічної діяльності тренера як важливий показник сформованості суб'єктності майбутнього фахівця (Волянчук, 2004); О. Лаврентьев, С. Крупеня та І. Малинський обґрунтовують модель професійної підготовки тренера з обраного виду спорту та визначають ключові компоненти формування професійної компетентності майбутніх тренерів (Лаврентьев, Крупеня, & Малинський, 2021); педагогічні умови формування фахових компетентностей майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін досліджує М. Буренко (Буренко, 2012); питання формування готовності майбутніх тренерів до професійної діяльності в умовах фахової підготовки розглядає Т. Чопик (Чопик, 2012); важливі аспекти організації тренерської практики у процесі професійної підготовки студентів факультетів фізичного виховання і спорту висвітлено у праці Н. Воловик та В. Березовського (Воловик, & Березовський, 2017); сучасні підходи до підготовки фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти розглядають І. Луценко, Ю. Коновал та М. Буренко (Луценко, Коновал, & Буренко, 2024).

Третя група – дослідження, що висвітлюють структуру професійної майстерності та психологічні аспекти діяльності тренера: О. Верітов та інші науковці визначають структурно-функціональну модель професійної майстерності тренера та обґрунтовує основні

компоненти професійної діяльності фахівця у галузі спорту (Верітов, Дядечко, Квасниця, & Грушецька, 2025); у подальших дослідженнях О. Верітов, О. Лещак, Р. Римик та В. Майструк розкривають теоретичні основи професійної майстерності тренера та практичні аспекти її розвитку (Верітов, Лещак, Римик, & Майструк, 2025); психологічні особливості діяльності спортивних тренерів та вплив психоемоційних чинників на ефективність професійної діяльності розглядають О. Бурла, О. Петренко та В. Босько (Бурла, Петренко, & Босько, 2023).

Окремий напрям становлять дослідження, присвячені модернізації змісту професійної освіти та впровадженню сучасних освітніх технологій у підготовці фахівців фізичної культури і спорту: Н. Бахмат та М. Романяк аналізують сучасні тенденції викладання навчальних дисциплін у закладах фахової передвищої та вищої освіти (Бахмат, & Романяк, 2024); питання використання цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту досліджують Л. Макаренко, І. Гамула та В. Чиж (Макаренко, Гамула, & Чиж, 2022); проблеми розвитку неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту розглядає також В. Мартиненко (Мартиненко, 2006).

Аналіз наукових джерел свідчить про значну увагу дослідників до проблем професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту, розвитку системи неперервної освіти та формування професійної майстерності тренерів. Водночас питання неперервного формування готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів у системі фахової передвищої та вищої освіти залишається недостатньо розробленим і потребує подальшого наукового осмислення, що й зумовлює актуальність представленого дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей неперервного формування професійної готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів у системі фахової передвищої та вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці важливого значення набуває формування професійної готовності майбутнього тренера, яка розглядається як інтегративна характеристика особистості, що відображає рівень сформованості мотиваційних установок, професійних знань, практичних умінь, психологічної стійкості та здатності до рефлексії у процесі виконання професійних функцій (Дерека, 2016; Лаврентьев, Крупеня, & Малинський, 2021; Чопик, 2012). Професійна діяльність тренера має складний і багатокомпонентний характер та пов'язана з необхідністю організації й управління тренувальним процесом, забезпечення ефективної взаємодії зі спортсменами, прийняття оперативних рішень у змагальних умовах, а також вирішення педагогічних, організаційних і психологічних завдань. У зв'язку з цим діяльність тренера нерідко здійснюється в умовах підвищеного психоемоційного напруження, що зумовлено відповідальністю за результати спортивної підготовки, високими вимогами до професійної компетентності, конкуренцією у спортивному середовищі та необхідністю ефективного реагування на нестандартні ситуації.

Реалізація принципу неперервності професійної освіти є важливою умовою підвищення якості підготовки сучасного тренера; професійна підготовка розглядається як цілісний і поетапний процес, що охоплює різні рівні освітньої системи – від фахової передвищої освіти до підготовки у закладах вищої освіти. Такий підхід забезпечує поступове формування професійних компетентностей, розвиток практичних умінь і набуття досвіду професійної діяльності, необхідних для ефективної роботи тренера (Мартиненко, 2006; Ничкало, 2002; Луценко, Коновал, & Буренко, 2024).

Важливою складовою цієї системи є заклади фахової передвищої освіти, у яких здійснюється підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним ступенем «фаховий молодший бакалавр» за спеціальністю А7 «Фізична культура і спорт». У межах проведеного дослідження як експериментальні заклади було визначено Донецький обласний спеціалізований фаховий коледж спортивного профілю імені Сергія Бубки та Полтавський Бізнес-коледж Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, у яких здійснюється підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Саме в умовах цих коледжів закладаються основи професійного становлення майбутніх тренерів, формується базова система професійних знань, умінь і навичок, а також відбувається

первинне ознайомлення здобувачів освіти з особливостями тренерської діяльності. Узгодження змісту освітніх програм, інтеграція педагогічної, психологічної та професійно-практичної підготовки, а також посилення уваги до формування готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів створюють підґрунтя для вдосконалення системи підготовки тренерських кадрів у межах неперервної освіти. У цьому контексті досвід експериментальних коледжів може слугувати важливим джерелом апробації сучасних підходів до підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Формування готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів потребує цілеспрямованого педагогічного забезпечення освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти. Особливе значення при цьому має впровадження практико-орієнтованих підходів до підготовки фахівців, що спрямовані на інтеграцію теоретичних знань, психологічної підготовки та практичного досвіду професійної діяльності. Одним із важливих напрямів удосконалення підготовки майбутніх тренерів є інтеграція психологічної підготовки у зміст професійно орієнтованих дисциплін: викладачам коледжів доцільно включати до навчальних курсів теми, пов'язані з психологією стресу у спортивній діяльності, розглядати особливості психоемоційних станів спортсменів і тренерів у змагальних умовах, а також аналізувати ефективні копінг-стратегії подолання стресових ситуацій. Важливим елементом підготовки є також аналіз типових кризових ситуацій, що можуть виникати у процесі тренувальної та змагальної діяльності, з метою формування у майбутніх тренерів умінь приймати педагогічно обґрунтовані рішення у складних професійних умовах.

Ефективним засобом формування професійної готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів є використання методів моделювання професійних ситуацій – у процесі підготовки доцільно застосовувати ситуаційні завдання, кейс-методи, рольові ігри та моделювання змагальних ситуацій, що дозволяє наблизити освітній процес до реальних умов тренерської діяльності. Такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, формуванню навичок прийняття рішень у складних умовах, а також підвищенню рівня психологічної готовності майбутніх фахівців до роботи у стресогенному професійному середовищі.

Важливим компонентом підготовки майбутніх тренерів є розвиток навичок саморегуляції психічних станів. У процесі навчання необхідно формувати у здобувачів освіти навички емоційного контролю, здатність підтримувати оптимальний рівень психоемоційної стабільності, а також уміння застосовувати техніки психорегуляції. Формування зазначених умінь сприяє підвищенню психологічної стійкості майбутніх тренерів і забезпечує їхню готовність до ефективної професійної діяльності в умовах психоемоційного напруження.

Окремого значення набуває розширення практичної складової підготовки майбутніх тренерів у коледжах; з цією метою доцільно залучати здобувачів освіти до практичної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах, спортивних клубах та інших фізкультурно-спортивних організаціях. Ефективним є також залучення студентів до організації та проведення спортивних змагань, що дозволяє набути досвіду роботи у реальних умовах спортивної діяльності. Важливим елементом практичної підготовки є аналіз реальних тренерських ситуацій, що сприяє формуванню професійного мислення, розвитку рефлексивних умінь та здатності адекватно оцінювати складні професійні ситуації.

У процесі теоретичного аналізу проблеми та узагальнення результатів дослідження нами визначено основні напрями взаємодії у системі «коледж – заклад вищої освіти», які забезпечують неперервність формування готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів. Схему взаємодії у системі «коледж – заклад вищої освіти» у формуванні готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів представлено у *таблиці 1*.

1. Узгодження змісту освітніх програм, що передбачає: узгодження переліку професійно орієнтованих дисциплін; визначення логічної послідовності їх вивчення;

уникнення дублювання навчального матеріалу; забезпечення поступового ускладнення змісту підготовки. Особливу увагу доцільно приділяти інтеграції дисциплін, пов'язаних із психологією спорту, педагогікою спорту, теорією і методикою тренування та основами управління стресом у спортивній діяльності.

2. Методична взаємодія педагогічних колективів. Ефективна неперервність підготовки майбутніх тренерів потребує тісної співпраці викладачів коледжів і закладів вищої освіти. Основними формами такої взаємодії можуть бути: спільні методичні семінари; участь у науково-практичних конференціях; розроблення спільних навчально-методичних матеріалів; обговорення результатів підготовки здобувачів освіти, що сприяє виробленню єдиних підходів до формування професійної готовності майбутніх тренерів.

Таблиця 1 – Взаємодія у системі «коледж – заклад вищої освіти» у формуванні готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів

Напрямок взаємодії	Основний зміст	Форми реалізації
Освітній	Забезпечення наступності змісту професійної підготовки майбутніх тренерів	узгодження освітніх програм; інтеграція навчальних дисциплін (психологія спорту, педагогіка спорту, теорія і методика тренування); поетапне ускладнення змісту підготовки
Методичний	Координація педагогічних підходів до формування професійної готовності майбутніх тренерів	спільні методичні семінари; розроблення навчально-методичних матеріалів; обмін педагогічним досвідом
Практичний	Формування професійних умінь у реальних умовах тренерської діяльності	організація тренерської практики; участь у проведенні спортивних змагань; робота у спортивних школах і клубах
Науково-дослідний	Залучення здобувачів освіти до дослідницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту	студентські наукові гуртки; конференції; спільні наукові дослідження з проблем підготовки тренерів
Психологічний	Формування психологічної готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів	тренінги психологічної стійкості; моделювання кризових ситуацій; формування навичок саморегуляції

3. Організація спільної практичної підготовки: спільна організацію педагогічної та тренерської практики; участь студентів у роботі спортивних клубів і дитячо-юнацьких спортивних шкіл; проведення спільних спортивних заходів і змагань; аналіз реальних професійних ситуацій тренерської діяльності. Така взаємодія дозволяє наблизити освітній процес до реальних умов професійної діяльності.

4. Науково-дослідна співпраця – важливим напрямом взаємодії є залучення здобувачів освіти до науково-дослідної діяльності, що може реалізовуватися через: виконання спільних наукових досліджень; участь у студентських наукових гуртках; проведення науково-практичних конференцій; виконання досліджень з проблем психологічної підготовки спортсменів і тренерів.

5. Психолого-педагогічна підтримка професійного становлення майбутніх тренерів, що може включати: тренінги з розвитку психологічної стійкості; заняття з формування навичок саморегуляції; моделювання кризових ситуацій у спортивній діяльності; консультації з питань професійного розвитку.

Реалізація запропонованих рекомендацій у процесі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах фахової передвищої освіти сприятиме формуванню їхньої професійної готовності до діяльності в умовах стрес-факторів. Інтеграція

психологічної підготовки, використання методів моделювання професійних ситуацій, розвиток навичок саморегуляції та посилення практичної спрямованості освітнього процесу створюють передумови для підвищення ефективності підготовки майбутніх тренерських кадрів.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх тренерів до професійної діяльності в умовах стрес-факторів засвідчив, що ефективність формування відповідної професійної готовності значною мірою залежить від неперервності професійної освіти у системі «фахова передвища освіта – заклад вищої освіти». Такий підхід забезпечує послідовне формування професійних компетентностей, поступове ускладнення змісту підготовки та розвиток практичних умінь і психологічної стійкості майбутніх фахівців.

Обґрунтовано доцільність упровадження у процес підготовки майбутніх тренерів практико-орієнтованих педагогічних технологій, зокрема – інтеграції психологічної підготовки у професійні дисципліни, використання методів моделювання професійних ситуацій, розвитку навичок психічної саморегуляції та розширення практичної підготовки здобувачів освіти. Реалізація зазначених підходів сприятиме формуванню готовності майбутніх тренерів до ефективної професійної діяльності в умовах психоемоційного напруження та підвищенню якості їхньої професійної підготовки у системі неперервної освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та експериментальній перевірці педагогічної моделі формування готовності майбутніх тренерів до діяльності в умовах стрес-факторів у системі неперервної освіти, а також у створенні методичного забезпечення для інтеграції психологічної підготовки у професійно орієнтовані дисципліни закладів фахової передвищої та вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабич, М. С. (2015). Безперервна освіта (освіта впродовж життя) – умова підвищення національної конкурентоспроможності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, 5 (1), 50-53. Взято з <https://elar.khmnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6bce2c5c-1143-415d-b2fc-ed6cf1994017/content>
- Бахмат, Н. В., & Романяк, М. М. (2024). Сучасні тенденції викладання природничих дисциплін у закладах фахової передвищої та вищої освіти. *Академічні візії*, 30. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10939744>
- Буренко, М. С. (2012). Педагогічні умови формування фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 5, 16-21. Взято з <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2012-05/12bmspod.pdf>
- Бурла, О. А., Петренко, О. П., & Босько, В. М. (2023). Психологічні аспекти діяльності спортивних тренерів. *Науковий часопис Українського державного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 «Фізична культура і спорт»*, 5(164), 47-50. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5\(164\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5(164).10)
- Верітов, О. І., Дядечко, І. Є., Квасниця І. М., & Грушецька, Н. О. (2025). Структурно-функціональна модель професійної майстерності тренера. *Академічні візії*, 42. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16881058>
- Верітов, О. І., Лещак, О. М., Римик, Р. В., & Майструк, В. В. (2025). Професійна майстерність тренера: теоретичні основи, структурні компоненти та практичні аспекти розвитку. *Академічні візії*, 43. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16881344>
- Воловик, Н. І., & Березовський, В. А. (2017). *Тренерська практика: метод. посіб.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. Взято з <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/550535c2-9f1a-4f1b-8864-dfb511a0ac56/content>
- Воляннюк, Н. Ю. (2004). Готовність до професійно-педагогічної діяльності тренера-викладача як показник суб'єктності. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 1 (4), 90-96.

- Дерека, Т. Г. (2016). *Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади*: монографія. Київ: ВП «Едельвейс».
- Зязюн, І. А. (2005). Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, 25, 13-18. Взято з <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/853>
- Лаврентьев, О., Крупеня, С., & Малинський, І. (2021). Формування моделі професійної підготовки тренера з обраного виду спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15 «Фізична культура і спорт»*, 5 (136), 58-61. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(135\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).13)
- Луценко, І. М., Коновал, Ю. М., & Буренко, М. С. (2024). Професійна підготовка тренерів та фахівців у галузі фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти України: сучасні підходи та виклики. *Академічні візії*, 37, 39-58. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14056764>
- Макаренко, Л. Л., Гамула, І. А., & Чиж, В. В. (2022). Особливості застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі професійної освіти. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки»*, 153, 80-89. Взято з <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38833>
- Мартиненко, В. В. (2006). Проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 3, 55-58. Взято з <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/Pedagogy/Pdf2006/PD-2006-03.pdf>
- Ничкало, Н. Г. (2002). Неперервна професійна освіта як світова тенденція. В кн. Н. Г. Ничкало, & В. А. Кудін (Ред.), *Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз*: монографія (с. 40-52). Київ; Черкаси.
- Сисоєва, С. О. (2008). Проблеми неперервної професійної освіти: інформатизація і технологічні стандарти. В кн. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. (Вип. 16, с. 35-39). Київ; Вінниця. Взято з <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1756>
- Сисоєва, С. О. (Ред.). (2008). *Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти*. Київ: КІМ.
- Чопик, Т. В. (2012). Педагогічні аспекти формування готовності до професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки. В кн. *Здоров'я, фізичне виховання і спорт в умовах сьогодення*: зб. праць наук.-практ. конф. (с. 108-112). Хмельницький: ХНУ. Взято з <https://elar.khmnpu.edu.ua/handle/123456789/1771>

REFERENCES

- Babych, M. S. (2015). Bezperervna osvita (osvita vprodovzh zhyttia) – umova pidvyshchennia natsionalnoi konkurentospromozhnosti [Continuing education (lifelong learning) is a condition for increasing national competitiveness]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences], 5 (1), 50-53. Retrieved from <https://elar.khmnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6bce2c5c-1143-415d-b2fc-ed6cf1994017/content> [in Ukrainian].
- Bakhmat, N. V., & Romaniak, M. M. (2024). Suchasni tendentsii vykladannia pryrodnychukh dystsyplin u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity [Current trends in teaching natural sciences in institutions of professional pre-higher and higher education]. *Akademichni vizii* [Academic visions], 30. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10939744> [in Ukrainian].
- Burenko, M. S. (2012). Pedahohichni umovy formuvannia fakhovykh kompetentsii maibutnykh treneriv-vykladachiv u protsesi vyvchennia profesiino-orientovanykh dystsyplin [Pedagogical conditions for the formation of professional competencies of future trainers and teachers in the process of studying professionally oriented disciplines]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports], 5, 16-21.

Retrieved from <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2012-05/12bmspod.pdf> [in Ukrainian].

- Burla, O. A., Petrenko, O. P., & Bosko, V. M. (2023). Psykholohichni aspekty diialnosti sportyvnykh treneriv [Psychological aspects of the activities of sports coaches]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnogo universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15 "Fizychna kultura i sport"* [Scientific journal of the Ukrainian State University named after M.P. Drahomanov. Series 15 "Physical Culture and Sport"], 5 (164), 47-50. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5\(164\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5(164).10) [in Ukrainian].
- Chopyk, T. V. (2012). Pedahohichni aspekty formuvannia hotovnosti do profesiinoi diialnosti maibutnikh treneriv-vykladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Pedagogical aspects of the formation of readiness for professional activity of future trainers-teachers in the process of professional training]. In *Zdorov'ia, fizychno vykhovannia i sport v umovakh sohodennia* [Health, physical education and sports in the present]: zb. prats nauk.-prakt. konf. (pp. 108-112). Khmelnytskyi: KhNU. Retrieved from <https://elar.khmn.edu.ua/handle/123456789/177> [in Ukrainian].
- Dereka, T. H. (2016). *Neperervna profesiina pidhotovka fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia: akmeolohichni zasady* [Continuous professional training of physical education specialists: acmeological principles]: monohrafiia. Kyiv: VP "Edelveis" [in Ukrainian].
- Lavrentiev, O., Krupenia, S., & Malynskiy, I. (2021). Formuvannia modeli profesiinoi pidhotovky trenera z obranoho vydu sportu [Formation of a model of professional training of a coach in the chosen sport]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnogo universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 15 "Fizychna kultura i sport"* [Scientific journal of the Ukrainian State University named after Mikhail Drahomanov. Series 15 "Physical Culture and Sport"], 5 (136), 58-61. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(135\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).13) [in Ukrainian].
- Lutsenko, I. M., Konoval, Yu. M., & Burenko, M. S. (2024). Profesiina pidhotovka treneriv ta fakhivtsiv u haluzi fizychnoi kultury i sportu u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy: suchasni pidkhody ta vyklyky [Professional training of trainers and specialists in the field of physical culture and sports in higher education institutions of Ukraine: modern approaches and challenges]. *Akademichni vizii* [Academic visions], 37, 39-58. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14056764> [in Ukrainian].
- Makarenko, L. L., Hamula, I. A., & Chyzh, V. V. (2022). Osoblyvosti zastosuvannia tsyfrovyykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu v systemi profesiinoi osvity [Features of the use of digital technologies in the training of future specialists in physical culture and sports in the system of professional education]. *Naukovi zapysky NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii "Pedahohichni nauky"* [Scientific notes of the NPU named after M.P. Drahomanov. Series "Pedagogical Sciences"], 153, 80-89. Retrieved from <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/38833> [in Ukrainian].
- Martynenko, V. V. (2006). Problemy neperervnoi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia i sportu [Problems of continuous professional training of specialists in physical education and sports]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports], 3, 55-58. Retrieved from <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/Pedagogy/Pdf2006/PD-2006-03.pdf> [in Ukrainian].
- Nychkalo, N. H. (2002). Neperervna profesiina osvita yak svitova tendentsiia [Continuous professional education as a global trend]. In N. H. Nychkalo, & V. A. Kudin (Eds.), *Profesiina osvita v zarubizhnykh krainakh: porivnialnyi analiz* [Professional education in foreign countries: comparative analysis]: monohrafiia (pp. 40-52). Kyiv; Cherkasy [in Ukrainian].
- Sysoieva, S. O. (2008). Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: informatyzatsiia i tekhnolohichni standarty [Problems of continuous professional education: informatization and technological standards]. In *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* [Modern information technologies and innovative methods of training in the training of specialists: methodology,

- theory, experience, problems]: zb. nauk. pr. (Vol. 16, pp. 35-39). Kyiv; Vinnytsia. Retrieved from <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1756> [in Ukrainian].
- Sysoieva, S. O. (Ed.). (2008). *Tvorchist i tekhnologii v naukovykh doslidzhenniakh neperervnoi profesiinoi osvity* [Creativity and technology in research continuous professional education]. Kyiv: KIM [in Ukrainian].
- Veritov, O. I., Diadachko, I. Ye., Kvasnytsia I. M., & Hrushetska, N. O. (2025). Strukturno-funktsionalna model profesiinoi maisternosti trenera [Structural and functional model of professional skill of the trainer]. *Akademichni vizii* [Academic visions], 42. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16881058> [in Ukrainian].
- Veritov, O. I., Leshchak, O. M., Rymyk, R. V., & Maistruk, V. V. (2025). Profesiina maisternist trenera: teoretychni osnovy, strukturni komponenty ta praktychni aspekty rozvytku [Professional skill of the trainer: theoretical foundations, structural components and practical aspects of development]. *Akademichni vizii* [Academic visions], 43. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16881344> [in Ukrainian].
- Volianiuk, N. Yu. (2004). Hotovnist do profesiino-pedahohichnoi diialnosti trenera-vykladacha yak pokaznyk sub'iektynosti [Readiness for professional and pedagogical activity of the trainer-teacher as an indicator of subjectivity]. *Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy* [Collection of scientific works of the Institute of Psychology named after G.S. Kostyuk APN of Ukraine], 1 (4), 90-96 [in Ukrainian].
- Volovyk, N. I., & Berezovskyi, V. A. (2017). *Trenerska praktyka* [Coaching practice]: metod. posib. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. Retrieved from <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/550535c2-9f1a-4f1b-8864-dfb511a0ac56/content> [in Ukrainian].
- Ziazun, I. A. (2005). Filosofiia pedahohichnoi yakosti v systemi neperervnoi osvity [Philosophy of pedagogical quality in the system of continuous education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka* [Bulletin of Zhytomyr State University named after I. Franca], 25, 13-18. Retrieved from <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/853>

CONTINUITY IN DEVELOPING THE PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE COACHES FOR WORKING UNDER STRESSFUL CONDITIONS –FACTORS IN THE SYSTEM OF VOCATIONAL, PRE-HIGHER, AND HIGHER EDUCATION

Valerii Manik,

Ph.D. candidate, Department of Medical and Biological Sciences and Physical Education;
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

This article examines the issue of continuously developing the professional readiness of future coaches to work under stressful conditions within the system of pre-higher and higher education. It is emphasized that modern coaching involves a high level of responsibility for the results of athletic training, the need to make quick decisions in competitive situations, as well as the need to effectively manage athletes' psycho-emotional states and one's own psychological resources.

This study analyzes scientific approaches to the interpretation of the concept of «professional readiness of a coach» and examines the psychological and pedagogical aspects of how stress factors influence the professional activities of specialists in the field of physical education and sports. It identifies the structural components of future coaches' readiness to work under conditions of psychological and emotional stress.

This study analyzes the characteristics of professional training for future coaches within the «vocational pre-higher education – higher education institution» system. The article emphasizes the important role of vocational pre-higher education institutions as the first stage in the professional development of future coaches, during which basic professional competencies and initial practical skills in organizing the training process are formed, and students are introduced to the psychological aspects of sports activities. The main areas of interaction within the «vocational

college-higher education institution» system are substantiated, ensuring the continuity of preparing future coaches for work under stressful conditions. These areas include the harmonization of educational program content, methodological collaboration among teaching staff, the organization of joint practical training for students, the development of research activities, and the establishment of a system of psychological and pedagogical support for the professional development of future specialists. Methodological recommendations have been developed to improve the training of future trainers in institutions of pre-higher vocational education, which provide for the integration of psychological training into the content of professionally oriented disciplines, the use of methods for modeling professional situations, the development of mental self-regulation skills, and the expansion of the practical component of student training.

Keywords: *professional training of coaches, future coaches, continuing professional education, vocational pre-higher education, higher education institutions, professional readiness, stress factors in sports activities, psychological resilience, «vocational college-higher education institution» system.*

Надійшла до редакції 06.02.2026 р.